

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

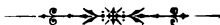
Jydsk Historie og Topografi.

~~~~~  
2. Række. 1. Bind.  
~~~~~

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1886—88.

2 Breve fra Rektor Bhie i Ribe.

Meddelte af J. Kinch.

Mag. Henrik Pedersen Bhie, som i Årene 1700 til 1712, da han døde, var på 1 Gang Rektor og Konrektor ved Ribe Domskole, giver i de 2 nedenfor trykte Andragender en meget sørgelig Skildring af sine Skolebørns ydre Vilkår. Grunden til, at disse i den seneste Tid vare blevne så meget forværrede, søger han dels deri, at den tidligere frie Spisning i Hospitalet var bleven afløst med utilstrækkelige Kostpenge, som Disciplene tildels anvendte på en mindre heldig Måde, dels i Fattigvæsenets Ordning ved den kong. Forordning af 24 Septbr. 1708, som havde indført et tvunget Fattigvæsen, men som efter Rektorens Ytringer synes, som rimeligt var, at have indvirket skadeligt på den private Godgjørenhed og navnlig at have gjort en betydelig Indskrænkning i den Frispisning, som Disciplene hidtil havde nydt hos Byens Borgere. Når han derfor foreslår, at Fattigvæsenet også skal understøtte fattige Disciple, er dette hans Forslag måske taget til Følge. Idetmindste ser man, at det 1712 og senere har forsynet fattige Disciple med Bøger¹⁾. — Man skulde ellers synes, at da samtlige Disciples Antal i Skolen ved Rektor Bhies Død 1712 kun skal have været 14, var det ikke så dårligt, når Skolen kunde disponere over 12 (el. 11) hele Kostpengeportioner fra Hospitalet, hvis 2 $\frac{1}{2}$ om Ugen efter daværende Pengeforhold dog må have kunnet dække det Meste af Kosten, og tillige

¹⁾ Se »Månedstidende for Ribe Stift«, S. 15. 31.

havde andre Understøttelser at uddele. Hvis der alligevel var Grund til at klage, må Skolebørnene i deres Helhed virkelig have været så yderlig fattige, som Rektoren fremstiller dem; men Grunden til, at således næsten kun de Allerfattigstes Børn besøgte Skolen, medens de mere Velhavende sendte deres Børn andensteds hen eller lode dem få privat Undervisning, må have ligget i det dårlige Rygte, i hvilket Skolen ved flere uheldige Rektorer var kommen, måske dog mindre ved Bhis end ved hans Formænd. I detmindste synes han ved denne Løjlighed kraftigt nok at tage sig af sin Skole.

1. Høybaarne Hr. Grefve af Schach
 Høybiudende Hr. Stifts Befalings Mand
 og
 Veledle Høyærværdige Hr. Biscop
 Naade Gunstig öfrighed.

Paa fattige Skoole Børns vegne forarsages Jeg for Deres Høygreflig Excell. og veledle høyærværdighed at indgive denne min ydmygeligste Memorial; at saa som ved hans Kongl. Ma. høypriseligste og allernaadigste forordning om fattige af dato 24 Septemb. 1708 bliver afskaffet de fattiges omløben i Byen og for dörrene, og fattige skoalebörn derudover, siden byens Indvaanere giver en vis aarlig pension til de fattiges underholdning, Indtet kand faae her i byen til sin fødø, mens nu forleden, udi dend allerhaardeste og strængeste vinter, maatte søge ud paa landet om Noget til lifs ophold, I hvor vel de derved leed stor frost og kuld, hvor af eendeel baade udi hænder og føder ere angrebne, mens nu paa landet er og ingen vinter hielp for dennem at forvente, siden det ogsaa der paa de fleeste steder er allerede saaledes indrettet, med de fattige, efter allerhöyst be^m Kongl. Ma. allernaadigste villie, at og ingen der maa omløbe. Og I hvor vel her ved skoelen er Communitet efter fremfarne höyloflige Kongers og vores itzige allernaadigste Konges mildhed og naade, saa dog siden spisningen udi samme Communitet udi forhen værende nu sal. Hr. Stift Amtmand Spechhanes og sal. Biscop Lodbergs tiid er bleven ophævet, og en Discipel for heel kost ugentlig til-lagt 2 & d. for halv kost 1 & d. af de 12 koster¹⁾ som er

¹⁾ Af de 12 Koster vare de 8 hele og de 4 øvrige delte; 8 halve.

til fattige skoele börn henlagt, hvor af de som niuder kosten icke kand holde sig med føde ugen ud, men haver maat søge een dags kost hos een, og en anden dags kost hos en anden af de medlidende af byens Indvaanere, Indtil saadant nu formedelst ovenbe^m aarsag nesten gandske ophører, de fattige foruden af de nederste lectier, der tilforn ved spisningen i Communitetet kunde som Exspectanter¹⁾ niude god lifs ophold af de overblefne lefninger og absentium (de Fraværendes) portioner, at de kunde vel subsistere, og der af saadanne fattige ere da blevne mange brave Mænd. Men maa nu i dend Sted slige fattige enten lide hunger eller sult, eller forlade skoelen, hvis ruin og undergang der paa endelig maa følge; Thi hvad rige og formuende folk er angaaende, da holder de enten deris börn hiemme under privat information, eller sætter dem til Pugskoeler paa landet, som disvære nu omstunder er gandske gemeent (o: almindeligt); saa at det er ichun fattige börn som mand snart maa holde skoelen ved lige med, og naar de icke kand niude nogen lefnets Subsistence nödes de til imod deres villie at forlade skoelen, og her omsider paa dend maade vil ingen skoele blive, hvor af dog baade i mine formænds og hidindtil i min tiid ere blant fattige udkomne til Academiet mange dygtige Subjecta, som icke her efter vil ske, med mindre det maatte behage dend naadegunstig övrighed, anden anordning med de fattige skoelebörn at giöre, eller nogen middel til deris Subsistence at udfinde: Thi foruden ovenbe^m 12 koster, som efter fundatzen ere henlagt til de överste lectier, haver skoelen ingen middel til de fattige at underholde, uden hvis Rente som kand falde af de faae Capitaler som ere til skoelen, for hvilchen de klædes til Stⁱ Thomæ dag, og af hvad som fra klæder bliver til overs kand niude hver en ringe deel i penge, som lidet kand forslaae til en maaneds kost, mindre til heel aars føde; Eftersom alle Accidentier ved skoelen gandske foruden (sic) snart ophører, saa at skoele börn paa deris part af liig som begravis til begge kircher kand icke have et heel aar igiennem over 4: 5 à 6 Rixdr, og ved brudeviesler, börnedaab og kirchegang slet indtet. I hvor vel der paa havis hans Kongl. Ma. Hr. faders sal. og höyloflig Ihu-

1) Disse vare 8 i Tallet og kunde spise, hvad de egentlige Kostgjængere levnede.

kommelse C. 5te befalling, at der over saadant saa vel her som ved andre skoeler her i Rigerne skulle forfattes en visse Taxt. Efter saadan beskaffenhed formedelst skoelens beneficiers ringhed og forringelse, bönfalder ieg til dend naade gunstige öfrighed, paa fattige skoeler börns vegne, at de vilde lade sig saadanne fattige börns nödtörft gaae til hierte, og ved dend Inddeeling, som er skeet i byen, og distribution som der efter skeer ugentlig, give befalling til de fattiges Inspecteurer, at de der af ogsaa lader fattige skoeler börn niude nogen deel til Subsistence, som ellers af sult og hunger enten maa Crepere eller skoelen forlade, og af sædvanlig bevaagenhed imod skoelen og dens fattige lemmer der udi naade gunstig assistere, at de beneficier og Indkomster som til skolen ere henlagt maatte komme udi nogen bedre stand, End de nu ere, og indtil de maatte komme udi forrige skik naade gunstig tillade, at de som niuder penge for kosten, maatte saalenge faae nogen tillæg i penge ugentlig, at de derfor kunde have kosten, saalenge spisningen ophörer i Communitetet, som vilde være gafnlig for skoelen, om igien maatte blive ind rettet, saa som Jeg uden saadan deris naade gunstig assistance, hielp og omsorg umuelig kand holde skoelen ved liige, eller have dend udi dend stand, som dend vel burde være. Den allerhöyeste Gud selv som saa meget urgerer börns optugtelse vil med sin velsignelse og beskiermelse visseligen belønne saadan dend naade gunstig öfrigheds omsorg hielp og bistand, som de beviser fattige skoeler lemmer til baade kirchers og skoelers gafn og bæste i fremtiden. I det övrige nest min allerydmygeligste respects formelding forbliver

Deris Höygreff. Excell^{cia}

Ribe d. 29. Jan.
1709.

og
Deris veledle Höyærværdigheds
allerydmygste Tiener
H. P. Bhie
m. m.

I Anledning af denne Skrivelse udgik virkelig under 28. Maj s. År Stiftsövrighedens Ordre til Hospitalets Forstander eller Spisemester, Morten Henriksen Evendorph, om at lade Spisningen igjen træde i Kraft fra d. 1. Oktober, og det ikke blot for Skolens Disciple, men ogsaa for de egentlige Lemmer,

under Anførelse af, at dens Afløsning 1684 kun havde været bestemt til at være midlertidig og aldrig var bleven approberet af Kongen. Den havde heller ikke forbedret Hospitalets Stilling, men skadet Skolens Frekvens, som nu var så ringe, at Disciple af 2den og 3die Klasse nøde Kostpenge, fordi der ikke var det fornødne Antal Disciple i de øverste Klasser til at besætte Pladserne med. Endnu mindre mentes den at ville blive for Fremtiden, hvis Spisningen ikke indførtes påny.

Under 13. Juli tilsender Stiftsøvrigheden Forstanderen endvidere en Liste over, hvad der vilde behøves til en fuldstændig Bespisning; men d. 10. Septbr. svarer han, at der vil behøves mere, og d. 16. s. M., at Hospitalet ikke har Evne til at afholde Spisningen i Natura; til Indførelsen af denne vilde desuden fordres en stor Driftskapital eller Kredit, som han ikke kan skaffe tilveje. — Herved har rimeligvis Stiftsøvrigheden Intet vidst at gjøre. — Et Par År senere sendte da Rektoren den følgende nye, temmelig skarpe Skrivelse:

2. Høy Edle og Velbaarne Hr. Estats Raad¹⁾
 og Stifts Befallings Mand
 Vel Edle Høyærværdige Hr. Biscop,
 Høy biudende Herrer!

For de høy bydende Herrer maa underskrefne klagelig andrage, hvorledes dend af hans Kongl. Ma. forordnede Spisemester udi Riber Communitet og Hospital, Morten Henricksen Evendorph, ej alleene imod sin bestallings tilhold, og de kongl. høypriselige Fundatzer om samme Communitet og Hospital (der Jeg vil formode ingen kand hafve magt til at ophæfve, forandre og dispensere ofver, uden hans Ma. self) Men end og tvert imod den for 2 aar siden hannem fra da værende hr. Stifts Befallings Mand Gref Schach og Biscoppen tilstillede respective Ordre om at spise Scholen efter god gl. viis og skick (hvilchen Ordre hand og sidder ofverhørrig) aldeles med saadan spisnings ophold ruinerer og forderfver Scholen; Thi for 2 R som en Discipel faar der har heel kost, kand ingen Discipel nogenstæds i byen faa kosten, til med saa ere saa-

¹⁾ Henr. Ernst Calnein havde samme År afløst Grev Schack som Stiftsamtmand.

danne pænger, som Disciplerne faar udi hænder tit aarsag til En og anden u-dyd, og af Börnene til it og andet blifver udgifven, at naar Foreldrene udi deris logementer skal giøre Røgenskab, de da ej alleene maa betale for hvad de 2 R , som Een der har heel kost nyder, ej kand tilstrække, men og for hvad Börnene af be^m kostpænger til andet, og tit til u-nytte hafver udgifvet, foruden andre Scholen til stor afgang af spisningens ophæfvelse dependerende ulempe, hvor om Jeg til forn hafver til de høybydende Herrer gifvet tid efter anden baade Een og anden allerydmygeligst supplique; Ogsom Jeg icke tör understaa mig Tvert imod kongl. Fundatzer, og denne høye Øfrigheds Ordre, der for 2 aar siden er tilstillet spise mesteren i Communitetet og Hospitalet, om at giøre anfang paa nye med spisning efter gl. viis og skick, lengere at tage imod de 4re Rdr. 1 R d. som plejer at skickis til uddeelingen til Schole børn i stæden for kosten, og kand icke være at ligne imod kosten, som Disciplerne i forrige tider in natura nödt hafver, som alt til forn i mange aar der om indgifne Memorialer er bevislig giort. Disciplerne ogsaa der ofver nu udi 4re ugger hvercken hafver faaet kost eller pænge for kost; Thi af foranföerte aarsager hverchen tör Jeg tage lengre imod pænger, med mindre hans kongl. Ma. haand er derfor, at de gl. Fundatzer skal være aldeeles ophæfvede, icke heller ere de pænge, som for kosten hid indtil ere leverede, æquivalent imod kosten in natura, at Scholen der ofver nu i langsommeligt tid og aar efter anden fra dend tid spisningen ophæfvedis, hafver merchelig aftaget, og maa omsider gandske undergaae, med mindre der igien efter gl. viis blifver spiset i Communitetet; Da efter saadan beskaffenhed er der intet andet tilbage for Disciplerne ved Scholen, end at de enten maa gandske forlade Scholen og drage andenstæds, eller de, som icke hafver Foreldre, der fra landet kand indskicke dem noget til føde, maa gaa omkring paa landet at tigge udi Een uge, hvad de kand holde sig af ved Scholen udi Een anden ugge¹⁾; Thi i byen er ingen hielp og almisse at vente. Vil derfor allerydmygeligst beede og formode, at de høy biudende Herrer vil kalde for sig spise mesteren Morten Evendorph, og Een gang for alle hannem til Rætte sætte, fordi hand efter sin bestal-

¹⁾ Denne Bemærkning minder om Forholdene i svenske Skoler i ældre Tid.

lings og de kongl. Fundatzers tilhold icke spiser Scholen, men sidder Deris respective Ordre til hannem ofverhörrig, og holder sig baade sin bestalling og Fundatzerne u-esterrættelig, saa som Scholen her ellers gandske maa undergaa, som vel i tiden icke kan være forsvarlig, alleene Jeg vil allerydmygeligst formode, at være der for undskylt, saa som Jeg ej kand giøre vidre der ved end andrage Scholens nödtörft for Dends naade gunstige Öfrighed. Og skulle vel være megit, skulle dog hverchen spisemesterens bestalling, eller de kongl. Fundatzer, eller Hr. Stiftamtmands og Biscopens ordre kunde formaa dend forornede (sic) spisemester til at spise Scholen, men hannem være tillat at trafiquere og handle med indkomsterne; og gifve En ringe deel til Scholen udi pænge i stæden for kosten in natura, da det dog er meest tienlige være til spisningen, som Closters indkomst bestaar udi. Jeg henstiller her med denne min ydmygste andragelse til de høy biudende Herrers naade gunstige resolution, Ogsom Jeg icke begiærer vidre, end hvad spisemesterens bestalling, de höyprikelige Fundatzer, og Deres Egen Höy respective ordre for 2 aar siden spisemesteren tilstillet om formelder, saa vil Jeg og formode her udi Deris naade gunstige bifald og bönhörelse. I öfrige næst min ydmygste respects og Recommendations formælding forblif

Höy Edle og velbaarne Hr. Stiftsbefalingsmands
og

Veledle höyærværdige Hr. Biscopens

Ribe d. 19de Octobr. allerydmygste Tiener

Anno 1711.

H. P. Bhie

m. m.

Denne Skrivelse foranledigede Stiftsövrigheden til at udstede en ny Ordre af 21. Jan. 1712 til Forstanderen om, at Spisningen skulde begynde igjen d. 1. Maj. Denne Skrivelse kjendes forövrigt kun af Evendorphs Svar af 4. Februar, der endnu stadig gör Indvendinger. Han beder først om Udsættelse, indtil hans Regnskaber, som henstode ureviderede siden 1. Maj 1691, altså i 20 År, vare afgjorte, for at det kunde vise sig, hvorledes hans Mellemværende med Hospi

talet var. Denne Revision kunde måske finde Sted i Sommerens Løb. Dernæst bemærker han, at fortiden alt Fornødent til Bespisningen manglede, så at den vilde kræve et stort Forskud. Derimod kunde han nok til November være forsynet med det Fornødne, f. Ex. Kjør til Malkning. Der måtte dog også opføres et nyt Spiseværelse for Disciplene, da det forrige var nedblæst før hans Tid. — Alligevel blev det aldrig til Noget med den nye Spisning i Natura. Derimod forøgedes hver enkelt Portion af Kostpengene, rigtignok kun med 3 *ß*, idet den ene Portion faldt bort, og dens Beløb fordeltes mellem de øvrige. Dette er rimeligvis gået til på følgende Måde: En af Rektor Bhies Formænd, Mag. Gregers Fog, var bleven afskediget for dårlig Æmbedsførelse. Af Nåde havde Kongen tilstået ham en Discipel-Portion og 2 Fattig-Portioner af Hospitalet. Da han på denne Tid var død, synes man at have benyttet hans Portion på den angivne Måde.

1712 døde, som ovenfor anført, Rektor Bhie. Derefter kom Mag. Falster til Skolen, først som Konrektor, derpå som Rektor, og nu blev Skolen snart besøgt også af Andre end af de Allerfattigstes Börn.

Meddelelser om Slægten Secher (Siker).

Samlede af Dr. jur. V. A. Secher. Kbh. 1885.

(Anmeldt af J. Kinch.)

Dette Skrift kan siges at være af særlig jydsk Interesse, fordi Familien Secher ikke blot selv, såvidt vides, stammer fra Jylland, men også i sine ældre Slægtled ved Giftermål kom i Forbindelse med lutter jydsk Familier, hvoraf flere ikke have haft en ringe stedlig Betydning, især som velhavende, tildels rige, Kjøbmandsslægter, fornemmelig i Ålborg og Randers, tildels også i Århus. Til de bekendteste Mænd blandt disse høre Borgmester Niels Jakobsen i Randers og hans 2 Sønner, Lægen Sören Hofman og Dr. juris Peder